

Sygn. akt V KK 167/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 maja 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Eugeniusz Wildowicz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marek Pietruszyński

SSN Paweł Wiliński

Protokolant Katarzyna Wępa

na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

w sprawie **H. B.**

w przedmiocie zadośćuczynienia za niesłuszne tymczasowe aresztowanie,

po rozpoznaniu w Izbie Karnej w dniu 25 maja 2021 r.,

kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego na korzyść

od wyroku Sądu Okręgowego w K.

z dnia 1 czerwca 2009 r., sygn. akt II Ko (...)

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania.**

UZASADNIENIE

H. B. został zatrzymany w dniu 25 października 1982 r., a następnie tymczasowo aresztowany pod zarzutem popełnienia czynu z art. 48 ust. 2 i 3 dekretu z dnia 12 grudnia 1982 r. o stanie wojennym (Dz. U. z 1981 r., nr 29, poz. 154), polegającego na rozpowszechnianiu wspólnie i w porozumieniu ze Z. N. na terenie zakładu pracy nielegalnych wydawnictw niepodległościowych, uznawanych

przez ówczesne władze za wrogie, fałszywe i mogące wywołać niepokój publiczny lub rozruchy. W dniu 11 stycznia 1983 r. uchylono tymczasowy areszt, zastępując go dozorem milicyjnym. Wyrokiem Sądu Wojsk [...] w P. z dnia 28 kwietnia 1983 r., sygn. akt S- [...]. W- (...), postępowanie karne przeciwko H. B. o zarzucany mu wyżej czyn zostało umorzone z powodu znikomego społecznego niebezpieczeństwa. Następnie Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu rewizji nadzwyczajnej od tego orzeczenia, wniesionej przez Naczelnego Prokuratora Wojskowego na korzyść, wyrokiem z dnia 3 listopada 1993 r., sygn. akt WRN (...), zmienił zaskarżony wyrok i uniewinnił H. B. od popełnienia przypisanego mu czynu.

Po uzyskaniu wyroku uniewinniającego H. B. nie występował z żadnym roszczeniem wobec Skarbu Państwa, w tym w oparciu o przepisy Kodeksu postępowania karnego z tytułu niesłusznego zatrzymania i tymczasowego skazania.

W dniu 1 października 2008 r. pełnomocnik H. B. złożył w jego imieniu wniosek o zasądzenie kwoty 16.000 zł tytułem odszkodowania i zadośćuczynienia za poniesione krzywdy w związku z niesłusznym zatrzymaniem i aresztowaniem go w okresie od 25 października 1982 r. do 11 stycznia 1983 r. Na rozprawie w dniu 1 czerwca 2009 r. pełnomocnik wnioskodawcy ograniczył roszczenie, domagając się jedynie zadośćuczynienia za krzywdy w kwocie 16.000 zł na rzecz H.B.

Wyrokiem z dnia 1 czerwca 2009 r., sygn. akt II Ko (...), Sąd Okręgowy w K., na podstawie art. 552 § 1 i 4 k.p.k. w zw. z art. 555 k.p.k. oraz art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (dalej - „ustawa lutowa”), nie uwzględnił wniosku o zadośćuczynienie i żądanie w tym zakresie oddalił, uznając, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem art. 11 ust 1 ustawy lutowej dotyczy tylko takich wyroków uniewinniających, które zapadły w trybie zwyczajnym, a nie w wyniku rewizji nadzwyczajnej, zaś roszczenie H. B. dochodzone w oparciu o przepisy Kodeksu postępowania karnego uległo przedawnieniu.

W dniu 15 kwietnia 2021 r. Prokurator Generalny wywiódł kasację od powyższego wyroku na korzyść H. B., zaskarżając punkt I wyroku, w zakresie w jakim odmawia on uwzględnienia wniosku złożonego w imieniu osoby represjonowanej o zasądzenie zadośćuczynienia w oparciu o przepis ustawy

lutowej. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów art. 11 ust. 1 w zw. z art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. Nr 34, poz. 149 ze zm.), poprzez wyrażenie błędnego poglądu, że uniewinnienie wnioskodawcy H. B. w konsekwencji wniesienia na jego korzyść nadzwyczajnego środka zaskarżenia - rewizji nadzwyczajnej wyłącza stosowanie art. 11 ust. 1 tej ustawy, w efekcie czego niezasadnie oddalono wniosek o zasądzenie zadośćuczynienia w związku z jego zatrzymaniem i aresztowaniem w sprawie zakończonej wyrokiem Sądu Wojsk [...] w P. z dnia 28 kwietnia 1983 r., sygn. akt S-[...].W- (...), mocą którego umorzono postępowanie o czyn z art. 48 ust. 2 i 3 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym z uwagi na znikomy stopień społecznego niebezpieczeństwa.

Podnosząc powyższe, wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w K.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja jest zasadna w stopniu oczywistym, dlatego podlega rozpoznaniu na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

Rację ma skarżący, że Sąd Okręgowy w K. odmawiając uwzględnienia wniosku H. B. o zadośćuczynienie za krzywdę wynikłą z tytułu tymczasowego aresztowania w sprawie o sygn. akt S-[..]. W- (...), wywiedzionego na podstawie przepisów ustawy lutowej, rażąco naruszył art. 11 ust. 1 w zw. z art. 8 ust. 1 tejże ustawy, co miało istotny wpływ na treść wyroku.

Błędne jest wyrażone przez ten Sąd przekonanie, iż przepisy te nie znajdują zastosowania do roszczeń niesłusznie tymczasowo aresztowanych, którzy zostali uniewinnieni przed 31 grudnia 1989 r. na skutek wniesienia na ich korzyść rewizji nadzwyczajnej. Wskazuje na to wprost wykładnia przepisów ustawy lutowej.

Ustawa o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego pierwotnie odnosiła się tylko do orzeczeń z okresu powojennego i stalinowskiego, tj. wydanych od 1 stycznia 1944 r. do 31 grudnia 1956 r. Następnie, w wyniku nowelizacji z dnia 19 września 2007 r., ustawodawca rozszerzył zakres

zastosowania tego aktu prawnego także na orzeczenia wydane po dniu 31 grudnia 1956 r., a przed dniem 31 grudnia 1989 r. Od dnia wejścia w życie ustawy nowelizującej, czyli od 18 listopada 2007 r., na podstawie art. 11 ust. 1 ustawy lutowej, odszkodowanie i zadośćuczynienie z tytułu niesłusznego pozbawienia wolności, może otrzymać osoba, wobec której:

- w okresie od dnia 1 stycznia 1944 r. do dnia 31 grudnia 1989 r. zapadło orzeczenie o uniewinnieniu lub umorzeniu postępowania z powodów, o których mowa w art. 17 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k., jeżeli zarzucany jej czyn był związany z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego,
- zastosowano zatrzymanie lub tymczasowe aresztowanie,
- nie zapadało prawomocne orzeczenie o zasądzeniu odszkodowania i zadośćuczynienia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 2012 r., III KK 253/11).

Jak trafnie wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 23 stycznia 2019 r., sygn. akt V KK 111/18, „art. 11 ust. 1 w wersji stylistycznej nie różnicuje trybu w jakim zostało wydane orzeczenie o uniewinnieniu lub umorzeniu na podstawie art. 17 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k. (...) Jedynym warunkiem zastosowania normy art. 11 ust. 1 ustawy lutowej jest brak prawomocnego zasądzenia odszkodowania i zadośćuczynienia wobec osoby, która była zatrzymana lub tymczasowo aresztowana, a co do której spełnione są warunki do uznania, że czyn w odniesieniu do którego prowadzone było postępowanie karne spełnia warunki określone w art. 1 ust. 1 ustawy lutowej”. Skoro zatem sama ustawa nie różnicuje trybu, w jakim zostało wydane orzeczenie o uniewinnieniu lub umorzeniu postępowania na podstawie art. 17 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k., to tylko wyraźny zapis ustawowy może skutkować uznaniem, że w dyspozycji tego przepisu nie znajduje się orzeczenie o wskazanej treści wydane na skutek rewizji nadzwyczajnej, kasacji lub wznowienia postępowania. Ponieważ zaś art. 11 ust. 1 przedmiotowej ustawy stanowi przepis przyznający określone prawo, to żadna z reguł wykładni nie może prowadzić do zawężenia lub ograniczenia uprawnień strony. W tym zakresie nietrafnie wnioskowaniem restryktywnym posłużono się np. w postanowieniu SN z dnia 11 marca 1993 r., WZ 24/93, na które powołuje się Sąd Okręgowy w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku (por. tamże).

Pogląd prawny, że w przypadku uniewinnienia osoby represjonowanej w rezultacie wniesienia na jej korzyść rewizji nadzwyczajnej, niemożliwe jest uznanie jej roszczenia o zadośćuczynienie na podstawie art. 11 ust. 1 ustawy lutowej, nie tylko nie ma podstaw ustawowych, lecz również prowadzi do sytuacji, że jednej grupie represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, może przysługiwać (art. 8 ust. 4 ustawy lutowej), drugiej zaś - objętej dyspozycją art. 11 ust. 1 tej ustawy - mimo wyraźnego odesłania m.in. do art. 8 (bez wyłączeń) ex lege, tego rodzaju odszkodowanie nie służy. Ten, zaiste niezrozumiały podział, nie mógł być objęty zamiarem racjonalnego ustawodawcy i wprost z omawianych unormowań nie wynika (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2013 r., sygn. akt WA 27/12).

W świetle powyższy rozważań, należy uznać, że Sąd Okręgowy w K. niezasadnie odmówił uwzględnienia wniosku H. B. o zadośćuczynienie za niesłuszne aresztowanie i oddalił jego żądanie. Naruszył przy tym w rażący sposób przepisy art. 11 ust. 1 w zw. z art. 8 ust.1 ustawy lutowej. Uchybienie to wywarło oczywisty wpływ na treść zaskarżonego wyroku, gdyż w jego rezultacie odmówiono represjonowanemu należnej mu rekompensaty za doznane krzywdy, wynikające z niesłusznego aresztowania w związku z jego walką o niepodległy byt Państwa Polskiego.

W ponownym postępowaniu, uznając że roszczenie wnioskodawcy mieści się w dyspozycji normy zawartej w art. 11 ust. 1 ustawy lutowej, Sąd Okręgowy powinien merytorycznie zbadać treść i zasadność wniesionego żądania oraz wydać stosowne orzeczenie w tej kwestii.

Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Najwyższy orzekł jak na wstępie.